

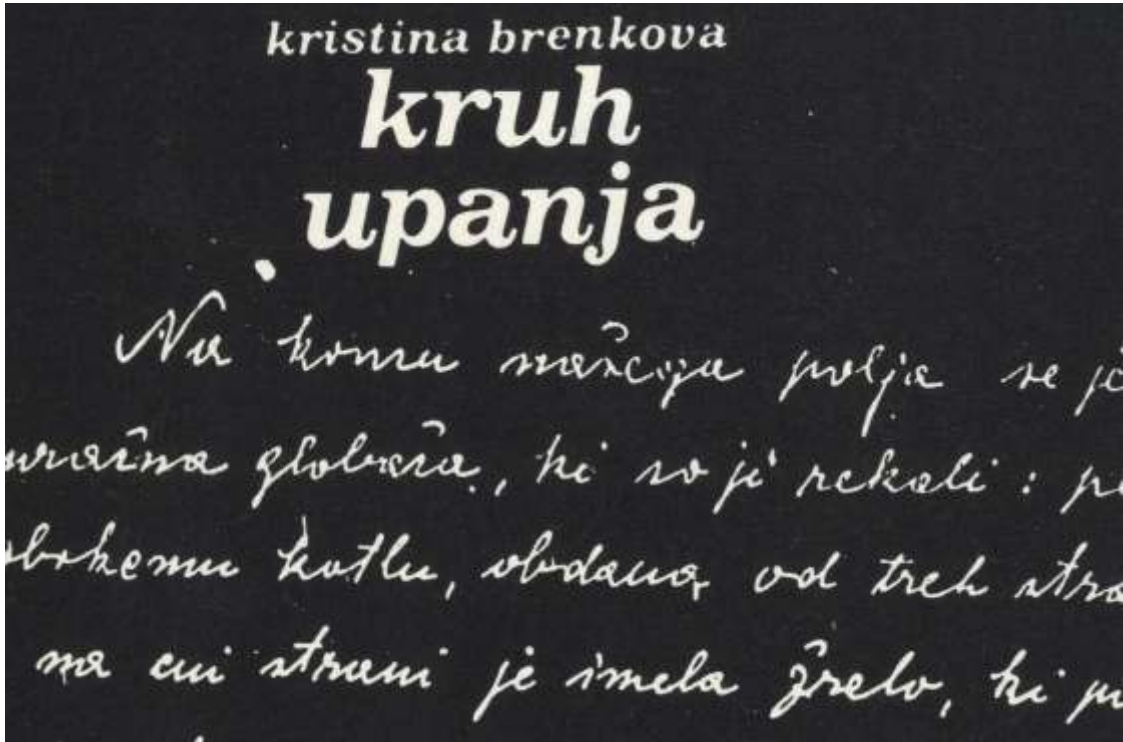
PREŽIHOVI »BISERI« ZA OTROKE

V letih druge svetovne vojne se je Prežih vključil v narodnoosvobodilno gibanje. Kot ilegalca v Ljubljani ga je zajela belogardistična policija in ga predala okupatorju. Najprej je bil zaprt na Taboru in v Šempetru, potem ko je Italija kapitulirala in je Ljubljano zasedla nemška vojska pa so pisatelja odpeljali v zapor v Nemčiji, v Berlin. Pisateljevi domači so takrat izgubili vsako sled za njim. Kasneje so ga premestili v taborišče Sachsenhausen, od koder se je Prežih spet lahko oglašal domačim. Najhuje pa je bilo, ko so ga premestili v zloglasno taborišče Mauthausen, kjer je ostal živ oziroma je lahko preživel le zaradi nesebične pomoči drugih sojetnikov.



Trije policijski posnetki zajetega Voranca

Tudi Vorančevo družino je vojna hudo prizadela. Leta 1944 je umrl pisateljev oče Ivan, nemški policisti so tega leta blizu domače bajte ustrelili še brata Ivana, žena in hčerki pa so bile do konca vojne zaprte v taborišču Ravensbruck. Doma je Lovro Kuhar - Prežihov Voranc končno spet lahko kmetoval in začel je urejati svojo literaturo. V tem obdobju je Prežih izdal zbirko potopisov s pretežno koroško tematiko, z naslovom Od Kotelj do belih vod (1945), potopisno zbirko o svojem pregnanstvu po Evropi po zaporih in ječah, z naslovom Borba na tujih tleh (1946) in zbirko zgodb iz osvobodilnega boja, z naslovom Naši mejniki (1946). Zelo dejavno, z vsem srcem, se je vključil tudi v obnovo domače doline. Začel je sodelovati v družbenem življenju, pri vzpostavljanju kulturnih in gospodarskih ustanov, organiziranju ljudske prosvete, založbe Mohorjeve družbe in raznih zadrug v domačem in okoliških krajih. Bil je tudi ljudski poslanec. Imel je še velike pisateljske načrte, ki pa jih je zaustavila zahrbtna bolezen. Dočakal je še izid zbirke črtic za otroke Solzice, zbirke pravcatih biserov za najmlajše. Prav ta knjiga je doslej med pisateljevimi deli doživela največ ponatisov in prevodov in tako pomeni njegov največji uspeh pri bralcih. Knjiga Solzice ni nastala naenkrat. Njeni začetki segajo v zadnje predvojno leto, ko je pisatelj živel ilegalno v Ljubljani, pa ni mogel obiskati svoje ljubljene Koroške in svojih domačih.



Spomini Kristine Brenkove, na pisatelja, zbrani v knjigi



Brenkova je bila v letih 1941-1943 Prežihova kurirka in spremljevalka. Pisatelj ji je pripovedoval o solzicah, ki jih je nabral za mamo. Čez dva dni je pisatelj prinesel Brenkovi rokopis črtice Solzice na šestih straneh. Shranila naj bi ga v skrivni bunker, kjer naj bi rokopis počakal na varnem do konca vojne.

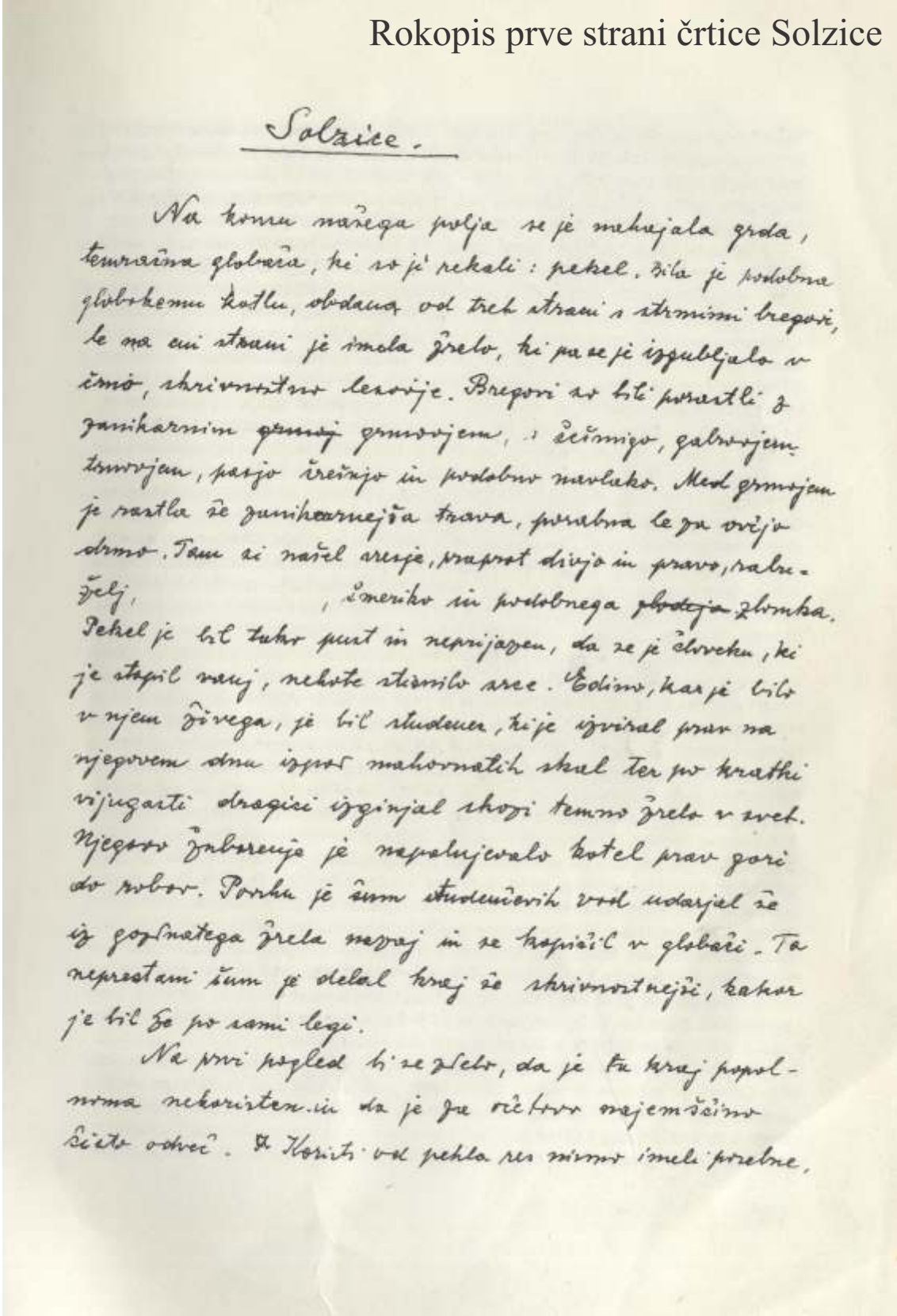
5. maja 1945 so amerikanske zavezniške enote osvobodile Mauthausen in Lovro Kuhar je kmalu odpotoval domov. Ker je bil zelo oslabljen, izčrpan in slabega zdravja, je v Ljubljani najprej okreval v bolnišnici. Potem je obiskal je mamo, ki je ta čas živela pri bratu Avgustu na Jesenicah in ko se je iz taborišča vrnila tudi pisateljeva žena s hčerkama, so se vsi skupaj vrnili na sončni Preški vrh.



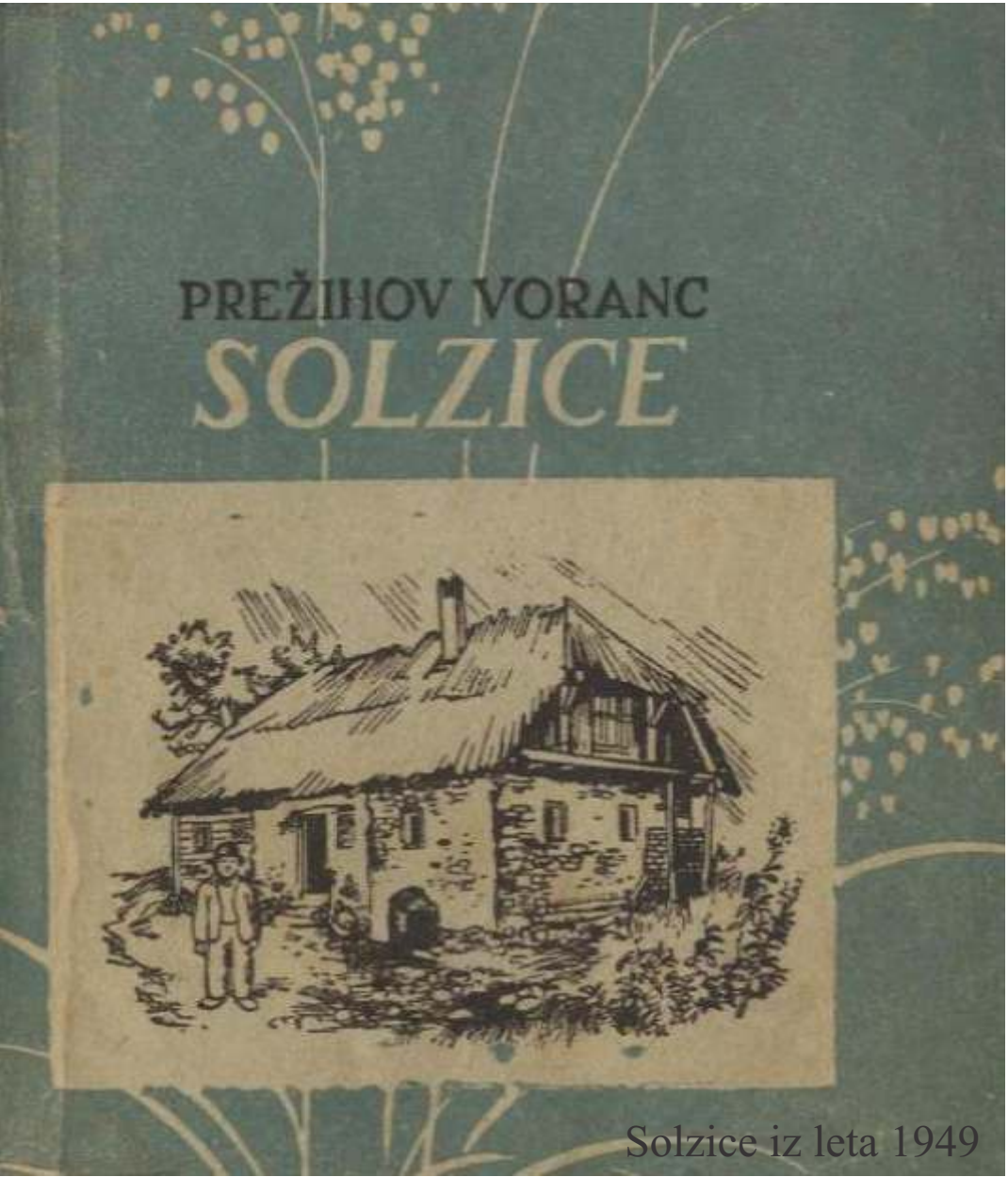
Voranc z ženo in materjo na Preškem vrhu leta 1947



Vonj šmarnic ali solzic v okupirani Ljubljani, mu je vzbudil spomin na dogodek iz otroštva, ko je s solzicami, ki jih je nabral na dnu zanj tako strašljivega pekla, razveselil svojo mamo, ki jo je imel zelo rad. Tako se je začel živo spominjati svoje mladosti. V aprilski noči leta 1942, med vojno, je najprej napisal prvo črtico Solzice, kot lahko izvemo iz knjige spominov na Prežiha, Kristine Brenkove.



Poleti leta 1945, po koncu vojne, se je spet oglasila pri Prežihu na Preškem vrhu, njegova nekdanja kurirka Kristina Brenkova. V imenu odbora Mladinske knjige je želela, da bi Prežih izdal Solzice v slikanici. Prežih pa si je želel, da bi Solzicam dodal še nekaj spominov na otroška leta in bi tako ustvaril knjigo. Napisal, ustvaril je še deset črtic iz svojih mladostnih dni. Leta 1949, ko je Voranc spet hudo zbolel, so izšle Sozice, zbirka črtic, ena najlepših in najbolj branih slovenskih mladinskih knjig, s podobami Franceta Miheliča. Prežiha so razveselile spodbudne in zelo pohvalne uvodne besede pesnika Otona Župančiča k Solzicam. Kot je Prežih sam poudaril, je svoje Solzice namenil tako otrokom, ki so bili prezgodaj vpreženi v delo in so zato prezgodaj dozoreli kot tudi vsem otrokom kot poduk in opomin o drugačnem otroštvu kot ga doživljajo sami.



Zbirka avtobiografskih kratkih pripovedi, spominov iz otroštva Lovra Kuharja

Voranc barvnih ilustracij svoje knjige Solzic ni dočakal, čeprav si jih je zelo želel, izšle so šele deset let po njegovi smrti. Vorančeve čustvene opise svojih domačih, revnih sosedov in življenje v času pisateljeve mladosti, so barvne ilustracije samo še bolj nazorno prikazale. Tako si lahko bolj živo predstavljamo pisateljevo povezanost z naravo, navezanost na svojo mater, revščino tistih časov, prvih korakov šolo, prvega doživetja delavskega praznika in ljubezni

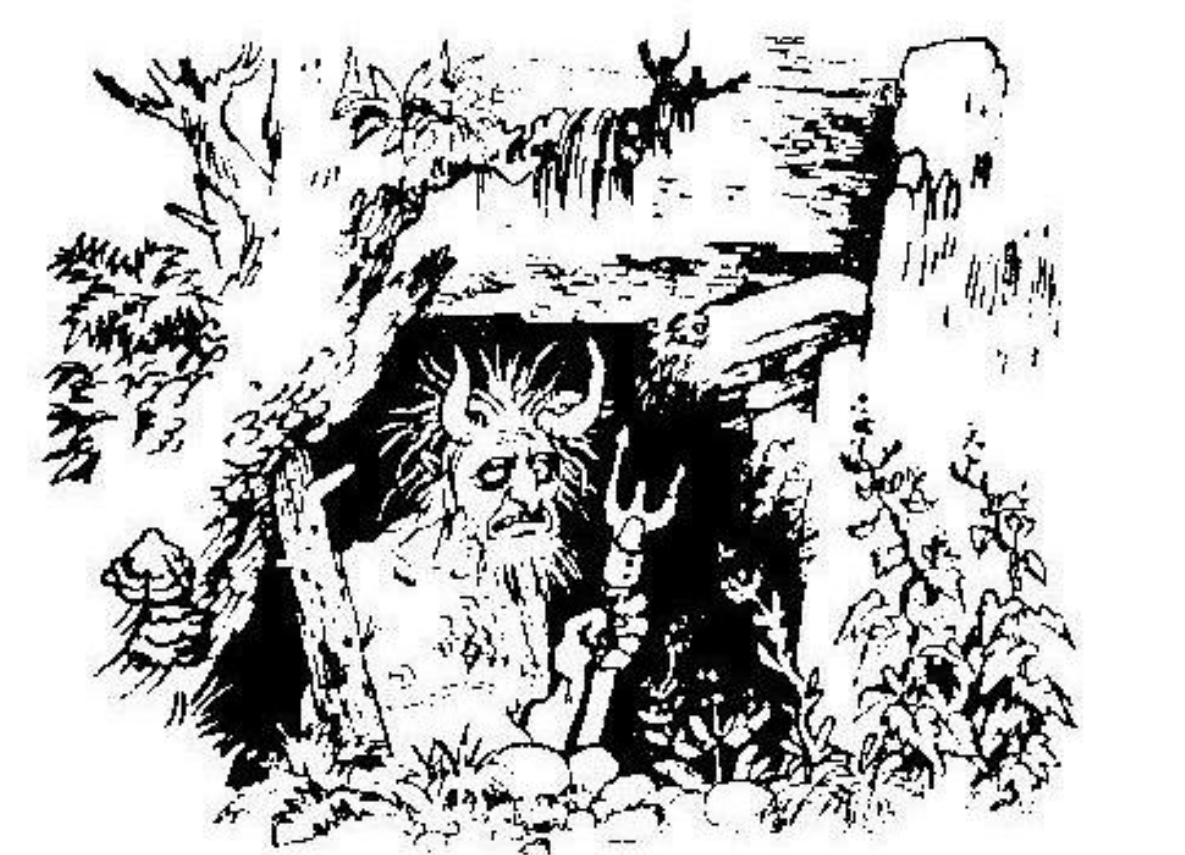


Solzice so danes zbirka enajstih črtic za otroke in mladino. Kot samostojna knjiga je bila knjiga Levi devžej prvič izdana v zbirki Čebelica leta 1962 z ilustracijami Ančke Gošnik Godec. V letih 1971, 1980, 1985 in 2003 pa še v izdajah Mladinske knjige z ilustracijami Jelke Reichman. Solzice so ene najlepših in najbolj branih mladinskih knjig, prevedene so v številne evropske jezike, med drugim celo v kitajščino.

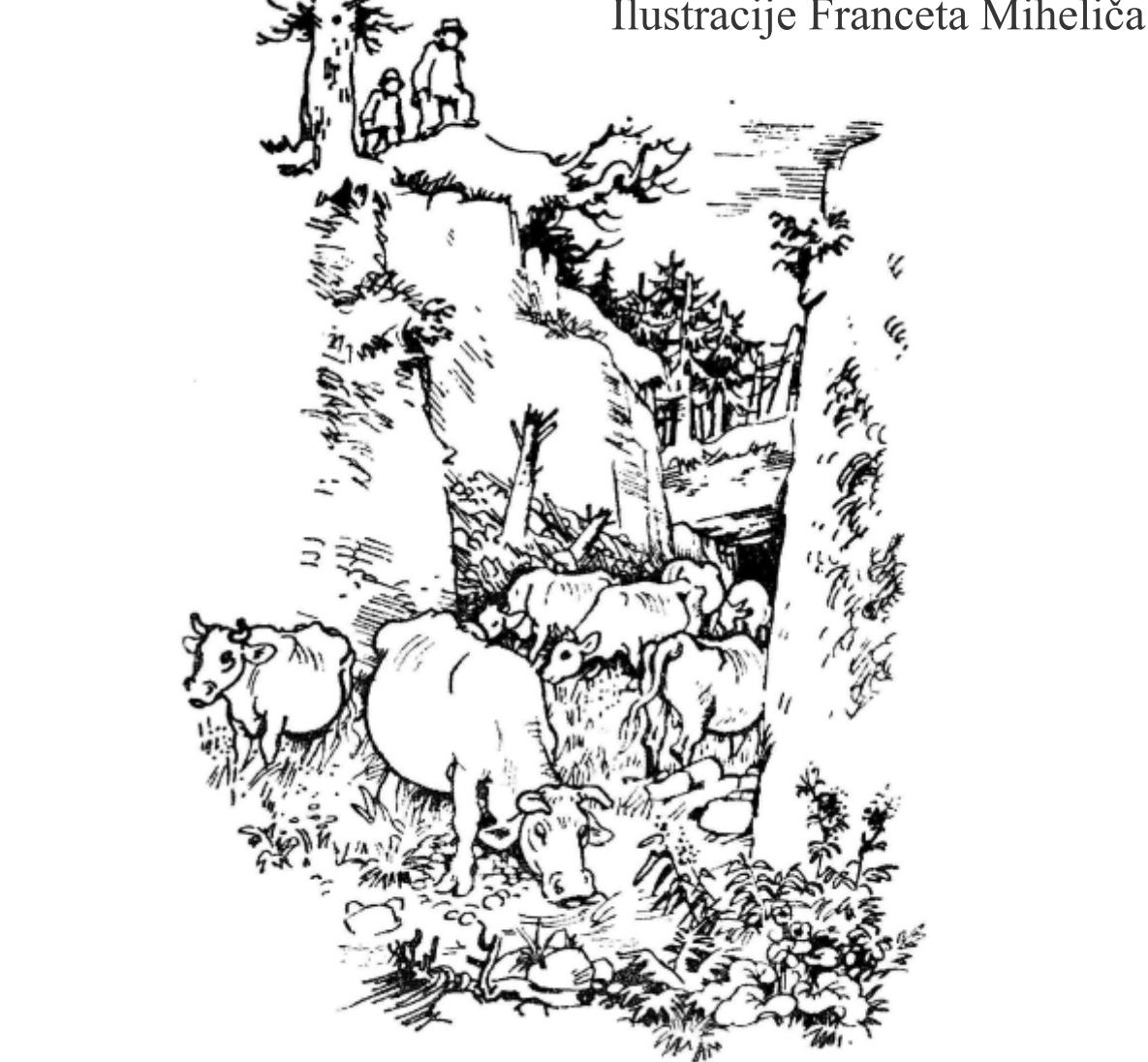


Kitajske Solzice so zanimivo ilustrirane, (Peking 1980)

Takšna se je zdela malemu Lovru že tako grda in temačna globel, ki so ji rekli pekel. Za mater, ki jo je imel neizmerno rad, je premagal strah in zanjo nabral solzic, ki si jih je tako želela nesti v nedeljo v cerkev.



Nekega dne mu je oče ukazal, naj v Peklu pase živino. Pa je zbežal iz globače in se očetu zlagal, da je živino izgubil. Oče je bil hud nanj, zagrozil mu je, da bo res prišel v pekel, če se bo lagal.



Ilustracije Franceta Miheliča



ilustracije Milana Bizovičarja

V zbirki Solzice je leta 1949 izšla tudi prvoosebna pripoved, Levi devžej, o sosedovih otrocih, ki so bili tako revni, da še za kruh niso imeli in so bili velikokrat lačni. Bili so brez matere. Na skrivaj so prihajali k njim domov in Prežihova dobra mati je zanje kljub revščini vedno našla kos kruha. Še posebej je Prežihu ostal v spominu najmlajši, Nacej, kako ga je mati večkrat vzela v naročje. Ko so odhajali domov, jim je mati vsakemu v žep dala suho sadje in kruh. Starejši otroci, ki so imeli večje žepe in pesti, so dobili več hrane kot najmlajši. Tako je Nacej nekoč pokazal še levi devžej, kar pomeni še levi žep, ki še ni bil poln, da ga mati napolni.



Leta 1949 je pisatelj za Solzice prejel Levstikovo nagrado, to je nagrada Mladinske knjige, ki je bila prvič podeljena prav Prežihu, leta 1950 pa je za Solzice prejel še Prešernovo nagrado.